

O značaju prijateljskih veza starog Dubrovnika s Napuljem

Za razvoj dubrovačkog pomorstva po Mediteranu bile su od velike važnosti veze koje je Dubrovnik učvrstio s južnom Italijom, naročito s Napuljem i Sicilijom, nadovezavši se preko tih zemalja sa Španjolskom i Francuskom. Već u XIV st. imao je Dubrovnik privilegije napuljskih kraljeva. Prvi takav privilegij potječe od napuljskog kralja Karla III iz 1382. g., kojim dopušta Dubrovčanima da mogu između napuljskih podanika izabrati sebi konzula sa svim pravima koja imaju konzuli Venecije i Genove.

Važan je privilegij kraljice Ivane II izdan 1429. g. u pogledu dubrovačkih konzula na Siciliji i u Napulju. Ti su konzuli imali sudačku vlast u građanskim parnicama ne samo između Dubrovčana nego i u njihovim raspravama s podanicima Sicilije i Napulja. Presudne dubrovačkih konzula ble su valjane za sve lokalne vlasti te ih je trebalo na zahtjev stranke odmah izvršiti. Pored toga, dubrovačkom je konzulu bilo priznato pravo zaštitnika interesa dubrovačkih trgovaca i pomoraca kao i pravo da bude čuvar imetka onih dubrovačkih građana koji su umrli bez oporuke. S obzirom na važnost te privilegije, dubrovačka je vlada bila uvijek veoma zainteresirana da kasniji vladari Sicilije i Napulja dolazeći na vlast potvrde ovlasti koje su njezini konzuli i podanici dobili od kraljice Ivane II.

Španjolski kralj Ferdinand koji je ujedno vladao Napuljem i Sicilijom, potvrdio je 1507. g. sve ranije privilegije Dubrovnika, nabrojivši ih u 26 tačaka. Najvažnija je svakako ona po kojoj Dubrovčani sva prava koja su stekla u Napulju i Siciliji mogu uživati i u svim drugim njegovim zemljama. Time je Dubrovnik postigao veliki političko-ekonomski uspjeh osiguravši miran i siguran razvoj svoje pomorske trgovine, kao i rad svojih konzula, ne samo u Napulju nego i u cijelom zapadnom dijelu Mediterana, koje se nalazilo pod španjolskom suverencijom.

Godine 1534. potvrdio je španjolski kralj Karlo V, kao vladar tada najveće države na Zapadu, sva ranija prava Dubrovčana u svim svojim zemljama. Ovaj je španjolski kralj već ranije (1523. g.) udjelio Dubrovčanima pravo izvoza žita i pšenice iz Napulja i Sicilije u Dubrovnik. Tako je Napulj sa Sicilijom za vrijeme španjolske vladavine postao žitnicom Dubrovačke republike, a dubrovački su konzuli imali u Napulju i ostalim španjolskim zemljama sva ona prava koja je bila udjelila (1429. g.) Dubrovniku napuljska kraljica Ivana II. Temeljem stečenih privilegija dubrovačka vlada imenuje 1490. g. svog prvog konzula u Napulju. Taj je dubrovački konzulat djelovao neprekidno sve do velikog potresa 1667. g.

Veliki zemljotres 1667. g. spada u red najvažnijih događaja iz prošlosti Dubrovačke republike i to ne samo iz razloga što je bio uništen veliki dio stanovništva i najveći dio njenog bogatstva, već i iz razloga što su politički i vojni događaji poslije potresa ugrozili i sam opstanak Republike. Opadanjem dubrovačke pomorske trgovine tokom XVII st. smanjuje se i broj dubrovačkih konzulata po raznim mediteranskim lukama. Poslije potresa ne nalazimo više dubrovačkog konzula u Napulju sve do 1710. kad je dubrovačka vlada obnovila ovaj svoj konzulat i imenovala Dubrovčanina Mata Barabića za konzula. Do imenovanja konzula dubrovačka se vlada služila raznim poslanicima i agentima koje je od vremena do vremena slala u Napulj i na napuljski dvor radi rješavanja određenog zadatka, u cilju zaštite interesa Dubrovačke republike.

Tek što je zacijelio rane prouzrokovane velikim potresom, Dubrovačka republika našla pred problemom očuvanja svoje političke samostalnosti. Pored nastojanja Venecije da uništi dubrovačku samostalnost, opasnost je iznenada došla i s druge strane, iz Turske. Turski veliki

vezir Kara Mustafa zatražio je od Dubrovčana velik namet (150.000.— dukata) prijeteci Dubrovniku, u slučaju opiranja, zauzećem grada. Strahujući od Turaka da će provaliti u Dubrovnik i uništiti njegovu slobodu, dubrovačka je vlada zatražila pomoć od Španjolske, pod čijom se dominacijom tada nalazio i Napulj. Pozivajući se na ranije privilegije koje je Dubrovnik dobio od španjolskih kraljeva, dubrovačka se vlada u tom teškom trenutku svoje povijesti (početkom 1678. g.) obratila za pomoć španjolskom vladaru namolivši ga da pošalje jednog vrijednog oficira za vojnog straješinu, koji će biti sposoban da u slučaju potrebe organizira obranu Dubrovnika.

Sredinom 1678. g. španjolski je kralj ovlastio vicekralja Napulja da u tu svrhu odredi jednu osobu i uputi je u Dubrovnik. Temeljem punomoći napuljskog vicekralja stigao je krajem iste godine iz Napulja u Dubrovnik kapetan špansko-napuljske vojske F. de Torres, koji je kao vojni starješina pod nazivom »soprintendente delle armi« preuzeo ulogu vrhovnog nadzornika dubrovačkih oružanih snaga. Taj je naziv bio samo privremeni jer je od 1700. g. pa do pada Republike, prema odluci dubrovačke vlade, vojni starješina upućen iz Napulja nosio naslov »il governatore d. armi« — guverner oružja. Premda je u drugoj polovini XVIII st. dolazilo do nesuglasica između Dubrovnika i Napulja radi daljeg, neopranog boravka napuljskog »guvernera oružja« u Dubrovniku, dubrovačka vlada nije nikada iz političkih i ekonomskih obzira službeno zahtjevala od Napulja da ukloni iz Dubrovnika ovog svog zapovjednika dubrovačke vojske tako da se on, bez ikakve stvarne vlasti, zadržao u Dubrovniku sve do pada Republike.

U sporu između Dubrovnika i Napulja radi »guvernera oružja« ne spominje se konzul Dubrovačke republike u Napulju, nego samo njezin diplomatski predstavnik — agent. Pored njega dubrovačka je vlada upućivala, prema potrebi od slučaja do slučaja, posebne poslanike na napuljski dvor kako bi se ublažio nastali spor. Razlog tome leži u činjenici što je u vremenskom razdoblju od velikog potresa 1667. g. pa do pada Republike djelovao u Napulju samo jedan dubrovački konzul, spomenuti Barabić i to od 1710. pa do 1734. g., kad se Napulj otcjepio od Španjolske i postao posebno kraljevstvo. Poslije toga vremena nalazimo samo dubrovačkog diplomatskog predstavnika koji je nosio naziv agenta, obavljajući pored svojih diplomatskih i sve konzularne poslove u Napulju.

Napuljska kraljevina nalazeći se na jugu Italije, s druge strane Jadrana, u neposrednoj blizini Dubrovnika, ostala je i nadalje sve do pada Republike, veoma važno područje s kojeg se Dubrovnik opskrbljavao žitom. Napulj je pored toga bio glavni snabdjevač Dubrovnika raznim artiklima koji su bili potrebni za obranu: barut, salitra i tome slično. Iako su pojavom novih načela u međunarodnim odnosima, koja su se temeljila na jednakosti i reciprocitetu svih država i njihovih podanika, Dubrovčani izgubili sredinom XVIII st. ranije privilegije u Napuljskom kraljevstvu, oni su i dalje ostali s tom zemljom u prisnim političkim i ekonomskim odnosima. Dubrovnik je i nadalje uvezio žito i razne druge artikle iz Napulja, dovozeći svojim brodovima razne balkanske proizvode (kože, vosak i tome slično) u razne luke na području Napuljske kraljevine. Kad je u drugoj polovini XVIII st. Dubrovnik počeo ponovo ekonomski napredovati, veliki dio dubrovačkog novca bio je uložen u napuljskim bankama.

Dubrovačka je republika držala u napuljskim bankama znatne iznose novca, te je redovno imenovala pojedine osobe, obično Dubrovčane koji su živjeli u Napulju, za upravljanje svih prihoda od uloga deponiranih u Napuljskoj kraljevini, bez obzira dali je novac pripadao državi

ili raznim zakladama iz Dubrovnika. Početkom XIX st. dubrovačka je vlada odredila da se njezin agent u Napulju ima brinuti o tom novcu i o kamatama koje je taj novac donosio. Radi toga je dubrovački Senat imenovao (1803. g.) agenta F. Carracciola u Napulju za svog punomoćnika u pogledu cjelokupnog financijskog poslovanja s dubrovačkim novcem koji je uložen u napuljskim bankama.

Napulj je kao važno diplomatsko, političko i trgovačko središte na Mediteranu, u kome su bile zastupljene skoro sve evropske zemlje, bio izvor svakovrsnih informacija koje su preko tamnošnjeg dubrovačkog predstavnika bile redovito dostavljene u Dubrovnik. Dubrovačka se vlada služila tim informacijama u vođenju svoje vanjske politike, čiji je glavni cilj uvijek bio očuvanje državne nezavisnosti i korištenje svog neutralnog položaja radi unapređenja pomorske trgovine.

Iz navedenog možemo zaključiti da je Dubrovnik znao veoma vješto iskoristiti svoje vjekovne i prijateljske veze sa Napuljem, ne samo u cilju očuvanja svoje nezavisnosti, nego još više radi širenja svoje pomorske trgovine po Mediteranu.

Bilješke i literatura

1) *Privilegija*, 9, str. 1—3 (Repertorio de privilegi concessi a la Republica in Napoli, Sicilia, ab a. 1429 usq. ad a. 1600); *Testamenta*, sv. 50, str. 57.; *Prepiska XVII st.*, sv. 20., br. 1696.; *ASMM.*, XVI st., sv. 9. (Historijski arhiv u Dubrovniku).

2) *Đ. Körbler*, Dubrovačka republika i zapadno evropske države, Rad JAZU, knj. 214., Zagreb 1916. g.

3) *J. Tadić*, Španija i Dubrovnik u XVI veku, Beograd 1932. g.

4) *K. Jireček*, Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povjesti srednjeg veka, Dubrovnik 1915. g.

5) *B. Krizman*, Memoire Bara Bettere austrijskom generalu T. Milutinoviću o Dubrovačkoj republici iz 1815, Anali Hist. Instituta JAZU, br. I, Dubrovnik 1952. g.

6) *I. Mitić*, Nadzornik oružanih snaga i guverner oružja XVII — XIX stoljeća u Dubrovačkoj republici, Anali Hist. Instituta JAZU, Dubrovnik 1970. g.